

DE GROEISCHOOL

Leraren en leerlingen ontwikkelen
samen een growth mindset

©2018, Inspirezzo, Amsterdam

Scholen die dit boek aanschaffen kunnen de inhoud vrijelijk gebruiken binnen hun eigen school.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave voor commerciële doeleinden worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

NUR 100, 190, 807
ISBN 978-94-6367-595-6
Eerste druk 2018

Redactie: Marita Weener, www.redactiebureauamaritaweener.nl
Ontwerp en vormgeving: Sabrina Wakker, www.wakkerdesign.nl
Uitgever: Sabine Kokee, www.leuker.nu
Druk: Maak je eigen onderwijsboek, www.maakjeeigenonderwijsboek.nl

DE GROEISCHOOL

Leraren en leerlingen ontwikkelen
samen een growth mindset

Iris Bunnig
Ferd van den Eerenbeemt
Marcia Goddard
Jeroen van den Berg

INHOUD

Voorwoord	6
Hoofdstuk 1 Waarom een growth mindset?	9
Het realiseren van een growth mindset	10
Opbouw van dit boek	13
Hoofdstuk 2 Wat is een mindset?	17
Fixed en growth mindset	19
Growth mindset op school	23
Hoofdstuk 3 Hoe gedragen wij ons?	25
De onbewuste mens in (inter)actie	25
De bewuste mens in (inter)actie	35
Hersentraining	39
Herken het landschap	41
Hoofdstuk 4 Hoe stimuleer je individuen richting een growth mindset?	43
Het onbewuste gedrag beïnvloeden	46
Het bewuste gedrag beïnvloeden	56
Van individu naar organisatie	62
Hoofdstuk 5 Hoe stimuleer je een school richting een growth mindset?	65
Organisatiemodellen	66
Handvatten voor een groeischool	72
Hoofdstuk 6 De groeischool in beeld	85
Bibliografie	90
Over de auteurs	92

VOORWOORD

We hebben een prachtig beroep. We dragen met ons werk bij aan de ontwikkeling van jonge mensen. We kunnen een groot verschil maken in hun levens. Daarmee drukt er tegelijkertijd een grote verantwoordelijkheid op onze schouders. Want weten we wel of we het goed doen? Zien we wel wat de leerling nodig heeft? En dat in een samenleving die enorm verandert. De kinderen die wij nu lesgeven, de generatie Z, zijn straks wereldburgers. Netwerken in de economie zullen steeds meer leidend worden en dat betekent ook dat de sociale verhoudingen veranderen (Ahlers & Boender, 2016). We weten eigenlijk niet wat dat betekent en wat dat precies vraagt van het onderwijs. En toch geeft het ons een groot houvast: we moeten terug naar de kern, ofwel de bedoeling van ons onderwijs. Dat houdt in, naar onze overtuiging, dat we de motivatie om te leren bij leerlingen op allerlei manieren moeten stimuleren. Want een samenleving die snel verandert, vraagt om burgers die een lerende houding hebben en steeds weer nieuwe uitdagingen aangaan.

Daarom vinden we dit boek zo belangrijk. Het grijpt terug op die kern van leergierigheid. In essentie is ieder kind leergierig. Als leerlingen met de goede begeleiding die leergierigheid behouden, dan bereiken we het hoogst haalbare. Die begeleiding is gericht op wat in dit boek een 'growth mindset' genoemd wordt. Een houding die ervan uitgaat dat we altijd onderweg zijn in een onophoudelijk leerproces.

Dat vraagt van ons leraren om ook zelf onophoudelijk leergierig te zijn. Dat is de sleutel voor goede begeleiding. We zijn daarmee een rolmodel voor leerlingen. Als Leraren met Lef vinden we dat we ruimte nodig hebben om samen van onderop aan een 'groeischool' te bouwen. Ruimte om onszelf te mogen zijn, ons kwetsbaar op te kunnen stellen in een omgeving van veiligheid en vertrouwen. Dat creëert een omgeving waarin we elkaar stimuleren om te leren en dat levenslang te blijven doen, ieder vanuit eigen bronnen, ieder vanuit een groot gevoel van eigenaarschap.

In dit boek is praktijkervaring verbonden aan verschillende disciplines. Jeroen brengt als leraar (met lef) vele jaren praktijk vanuit een growth mindset in. Iris beschikt als sociaal psycholoog over deskundigheid over hoe mensen te beïnvloeden zijn zodat zij vanuit intrinsieke motivatie hun doelen nastreven. Ferd is als antropoloog en organisatiekundige expert in het creëren van een ontwikkelingsgerichte schoolcultuur, waar mensen elkaar versterken. Marcia als neuro-wetenschapper helpt ons te begrijpen hoe we onze hersenen trainen in een fixed of growth mindset. Samen hebben zij een grote brok aan ervaring met processen in scholen. Jeroen en

Iris hebben growth-mindsettrainingen ontwikkeld met en voor leerlingen en leraren. Daarmee bereiken zij dat zin in leren en verbeteren steeds vanzelfsprekender wordt in een school. De gecombineerde kennis en ervaring van deze vier professionals zijn in dit boek bijeengebracht. En we zijn trots op het resultaat.

Het boek is feitelijk een vurige oproep om werk te maken van het ontwikkelen van een growth mindset. Het zal het leerproces beïnvloeden, de relatie tussen leraren, tussen leerlingen en tussen leraren en leerlingen, en het zal de hele schoolcultuur infecteren. En mocht het soms tegenzitten in je school en er iets fout gaan, bedenk dan: falen is de moeder van succes. We zijn onderweg en leren steeds weer opnieuw.

Wij, als voorzitters van Leraren met Lef, wensen u veel flow toe met een groeischool waarin iedereen een growth mindset heeft!

Stichting Leraren met Lef

Jeroen van den Berg, Anke Langmuur, Emina Lizde, Koos Schadee, Jordi Smeekens

HOOFDSTUK 1

WAAROM EEN GROWTH MINDSET?

Leren is leuk! Je kunt eerst iets niet en dan wel, je groeit erdoor! We vinden het allemaal fijn om ergens beter in te worden. Dat is universeel. Leermomenten kunnen klein zijn. Denk maar eens terug aan de eerste keer dat je zonder zijwieltjes kon fietsen. Ze kunnen ook groot zijn doordat je in de loop van de tijd steeds beter een vreemde taal beheerst. Nieuwe werelden gaan voor je open. Leren brengt je steeds verder. Door jouw lerende houding openbaren zich tal van mogelijkheden voor je en ga je ontdekken wat je daarmee wilt doen.

Vraag een leerling of hij leren leuk vindt en de kans is groot dat hij een afwijzende beweging zal maken en iets zal zeggen als 'Ja, dahag, leren is stom!' Leren staat voor heel andere dingen. Leren is iets dat moet. Anderen bepalen wat jij moet leren en je wordt voortdurend beoordeeld. Leren maakt je onzeker. Je vraagt je steeds af of je het wel kunt. Voor weer anderen is leren vooral saai. De leraar legt iets uit wat je al snapt. Je kunt iets al en dan moet je ook nog een proefwerk maken. Klinkt niet motiverend.

Iedereen zal de beide observaties herkennen. Ze zijn allebei waar. De eerste is echter een fijnere dan de tweede. Iedere leraar wil niets liever dan werken met een klas waar leerlingen de tijd vergeten omdat ze zo lekker aan het leren zijn. En voor leerlingen geldt dat precies zo. Of het in de praktijk lukt om leren leuk te laten zijn, hangt van veel dingen af; te veel om hier op in te gaan. Maar wat we wel kunnen zeggen, is dat er in de basis IETS is dat een grote rol speelt en veel verschil maakt. Dat is namelijk de manier waarop we leren benaderen. We kunnen leren namelijk benaderen als een zoektocht, als een voortdurende ontdekkingstocht naar de volgende stap, als een groeiproces waar we allemaal onophoudelijk mee bezig zijn. Als het ons lukt om daar in ons denken en in ons gedrag op te focussen, dan gaat dat al een groot verschil maken. Hetzelfde geldt eigenlijk voor de manier waarop we elkaar en onszelf benaderen. Als we elkaar en onszelf zien als 'in ontwikkeling', als 'work in progress', dan schept dat ruimte. Dan ging het vandaag misschien niet zo goed, maar met wat andere energie of andere aandacht morgen vast weer beter. De mentale houding van waaruit we naar onszelf en de ander kijken als een persoon die in ontwikkeling is, noemen we een growth mindset. Sommigen hebben zo'n houding al van nature, maar lang niet iedereen.

We werken op verschillende scholen aan die growth mindset en het werkt; het werkt met leraren én leerlingen. Door die benadering wordt hun relatie anders en ontstaat er meer ruimte om 'lekker te leren'. Dat dit betere resultaten oplevert, is niet eens ons eerste doel, maar wel een prettig bijeffect, zeker voor scholen en ouders die dat belangrijk vinden. Soms geven leerlingen die in het principe van de growth mindset zijn getraind een workshop aan leraren om hen te laten ontdekken wat ze nog niet goed doen. We zijn zo enthousiast over de meerwaarde dat we het eigenlijk vreemd vinden dat nog niet alle scholen in Nederland hier expliciet werk van maken. Gelukkig wel steeds meer scholen, en dat is goed nieuws.

Dit boek is in de eerste plaats gericht op het beïnvloeden van de mindsets van leerlingen én leraren en, in brede zin, bedoeld voor scholen die zich tot doel stellen om een schoolomgeving te creëren waarin een growth mindset de norm is. De lezers zullen vooral leraren zijn, maar vast ook leidinggevend in scholen en wie weet beleidsmakers. We nemen je als lezer mee in de wereld van het begrip mindset. Kennis van de verschillende mindsets is een belangrijke eerste stap richting het creëren van een growth mindset bij jezelf en anderen. Het is onze overtuiging dat het hebben van deze growth mindset voor iedereen belangrijk is. Het is de basis voor leren en stelt je in staat om je te ontwikkelen in de richting die jij wilt. Je laat je niet belemmeren door externe factoren. Je bereikt 'successen' omdat je bezig bent jezelf verder te ontwikkelen. Dat geeft ook nog eens een goed en gelukkig gevoel. Dat gunnen we iedereen en daarom moeten we hier dan ook actief werk van maken. Zeker in een onderwijsomgeving waar onze invloed op de ontwikkeling van jonge mensen groot is. We denken dat de belangrijkste opdracht van een school is om leerlingen te laten ervaren dat leren iets is wat je graag doet en eigenlijk voortdurend doet. Dat leren misschien niet altijd leuk is, maar vaker toch wel. Dat leren gelijkstaat aan groeien en je in staat stelt om je dromen te verwezenlijken. Vanuit zo'n positieve leerhouding is het ook gemakkelijker om door te zetten en om met passie langetermijndoelen na te streven. En dat blijken twee kwaliteiten te zijn die belangrijkere voorspellers zijn van succes in het leven dan IQ (Duckworth, Peterson, Matthews & Kelly, 2007). Wij weten dat je de eigenschappen die horen bij een growth mindset kunt aanleren.

Het moge duidelijk zijn dat we erin geloven. Maar dan toch nog even een disclaimer. Een mindset leer je niet zomaar. Het is geen trucje dat je moet kennen en vervolgens toepast. Je hebt al een mindset en dat is een geleidelijk ontwikkelde overtuiging die jouw onbewuste hersenprocessen en daarmee jouw gedrag stuurt. Aan die overtuiging kun je wel wat doen. Voordat we in dit boek laten zien hoe dat werkt en wat je eraan kunt doen, beschrijven we in dit inleidende hoofdstuk eerst de bredere context van het begrip mindset en waarom je moet willen werken aan het ontwikkelen van een positieve mindset.

HET REALISEREN VAN EEN GROWTH MINDSET

In ons onderwijs (en in vele andere onderdelen van onze maatschappij) hebben we allerlei manieren gevonden om leerlingen in een hokje te stoppen. We hebben daarbij ook nog vaak de overtuiging dat als ze eenmaal in dat hokje zitten, dat hun grenzen aangeeft. Niet alleen is er jarenlang enorm veel waarde gehecht aan een Cito-score voor het verdere verloop van iemands schoolcarrière, maar ook hebben we andere manieren gevonden om leerlingen te categoriseren in de vorm van plusklassen, overdreven nadruk op biologische verschillen tussen jongens en meisjes, diagnostisering, rugzakjes, enzovoort. En waar leidt dit allemaal toe? We kijken niet meer naar de individuele persoon, maar naar de categorie waartoe hij behoort. Het categoriseren van onze leerlingen (én collega's) is zeker gemakkelijk en overzichtelijk, maar doet geen recht aan de werkelijkheid. Het leren leren zou centraal moeten staan, niet de labels en beoordelingen die wij onze leerlingen geven.

Hoe meer we te weten komen over de mens, hoe meer we ontdekken dat de omgeving van zeer groot belang is voor ons handelen. In een tijd waarin er steeds meer nadruk ligt op het individu en zijn succes, zijn we uit het oog verloren hoe belangrijk deze omgeving is voor onze vorming,